

HET POËTISCH ARGUMENT

**SOCRATISCHE
GESPREKKEN OVER
HET GOEDE LEVEN**

Jos Kessels

BOOM | AMSTERDAM

© Uitgeverij Boom, Amsterdam 2005

© Jos Kessels, Amsterdam 2005

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

Verzorging omslag en binnenwerk: Suzan Beijer

Foto omslag: Frank Barnhoorn

ISBN 90 8506 2055

NUR 730, 734

Socrates: ‘Het is voor een mens de grootste zegen dag na dag te kunnen spreken over de deugd en de andere onderwerpen waarover ge me hoort spreken, en mezelf en anderen te onderzoeken, en ik voeg er aan toe dat een leven-zonder-onderzoek geen leven is voor een mens.’

Plato, Apologie 38a

Diotima: ‘Gij weet dat poëzie, wat eigenlijk schepping betekent, iets veelsoortigs is. Want voor alles wat uit het niet-zijnde tot het zijn komt is schepping of poëzie de oorzaak.’

Plato, Symposium 205c

Socrates: ‘Dikwijls in mijn voorbije leven bezocht mij dezelfde droom, nu eens in deze, dan in die gestalte, maar steeds met dezelfde boodschap: “Socrates, dien de kunst der muzen en beoefen haar”.’

Plato, Phaedo 60e

INHOUD

VOORWOORD. OVER HET VOEREN VAN SOCRATISCHE GESPREKKEN	II
Het goede leven	II
De filosoof en de dichter	13
Opzet van het boek	16
CZESŁAW MIŁOSZ, BETOVERING	18
I HET POËTISCH ARGUMENT	19
1 Woorden die werken. <i>Socratisch gesprek en poëtica</i>	25
Vrije ruimte: verschillende ruimtes van spreken	26
Poëtica	30
Mimesis	32
2 Denken en voelen. <i>Over eenheid in verscheidenheid</i>	34
Redeneren of bezielen	36
3 Jezelf onder ogen zien. <i>Het bekende en het onbekende verhaal</i>	40
De voorbereiding van het verhaal	41
Het eerste verhaal: beginsituatie	41
Ontwikkeling van het conflict	42
Hittepunt (handeling, oordeel)	42
Het tweede verhaal: verplaatsing	43
Crisis	43
Wending of fixatie	44
Het derde verhaal: catharsis	44
Tragedie en deugd	45
4 De ziekte van het verstand. <i>Over de wetten van de goden</i>	47
Zelfbeheersing	49

5	Hangplek voor grijze heren. <i>Vrijheid en meningsuiting</i>	51
	Vrijmoedigheid	53
6	Wat er echt toe doet. <i>Het kiezen van gezelschap</i>	56
	Argumenten	57
	Geluk	59
	Verbeelding	60
	Smaak	62
	Keuze	63
7	Reflexief spreken. <i>Filosofie in het wild</i>	65

**ZBIGNIEW HERBERT, MENEER COGITO EN DE LOOP
VAN DE GEDACHTEN** 68

II VERANDEREN VAN TAAL		69
8	Kennisontwikkeling en dialoog. <i>De maat van verlangen</i>	75
	De vraag en het voorbeeld	75
	Pro-contra-analyse	77
	Intermezzo: discussie en dialoog	78
	Integriteit	80
	Een ander je norm opleggen	81
	Intermezzo: de impliciete orde	83
	Feitelijk gedrag	84
	Ophouden met helpen	85
	Intermezzo: de ander en het andere	87
	Afstemmen	88
9	Schijn en werkelijkheid. <i>De grot uitklimmen</i>	91
	Kwestie en casus	92
	Standpunt, argumenten, verplaatsing	93
	Verwarring	94
	De Nelson-Heckmann-interpretatie van het socratische gesprek	95
	Bezwaren tegen deze opvatting	96
	Murdochs analyse	97
	Murdochs alternatief: een andere precisie	98

Een beeld van volmaaktheid	101
Persoonlijk spreken en kunst	102
Beelden	104
Schijn of werkelijkheid	106
De zon	107
ADAM ZAGAJEWSKI, DE WAARHEID	110
III KLEINE DIALECTIEK VAN GERAAKTHEID	111
10 Het familiegesprek	115
11 Het religieuze gesprek	117
12 Het politieke gesprek	120
13 Gesprek over de liefde	123
14 Het therapeutische gesprek	126
15 Het muzikale gesprek	129
16 Het juridische gesprek	132
17 Het socratische gesprek	135
18 Het wetenschappelijke gesprek	139
19 Familiegesprek II	142
IDA GERHARDT, DE REISKAMERAAD	146
IV GENRES VAN VERBEELDING	147
20 De taal van het tekort. <i>Het beeld van de meester</i>	153
21 Mystiek en wetenschap. <i>Over het niet-verifieerbare</i>	156
Weten te zijn	158
De poëtische wetenschap	159
22 Transcendentie en jazz. <i>De noodzaak van verbeelding</i>	162
Ideaal	163
Jazz	165
Leiders	167
Ordenen van de ziel	168

23	Stilleven van verbeelding. <i>Een beeld van hoe het is</i>	170
24	Vriendschap. <i>Het beeld van een gevoel</i>	174
25	Kant en koffie. <i>Het gevoel van een beeld</i>	177
26	Beelden van rechtvaardigheid. <i>Juridische poëtica</i>	181
	Het zandlopermodel	181
	Casus en kwestie	182
	Oordeel en regels	183
	Principes: waarden en idealen	185
	Hercules of Icarus	186

MARTIN REINTS, HOOGTEPUNT VAN HET BETOOG	188
---	-----

V DE STRUCTUUR VAN VERLEIDING	189
--------------------------------------	-----

	Stijlen van overtuigen	193
27	De retorica van het openbaar bestuur	197
	1 Het thema: handhaven van regels. De casus	197
	2 Stelling: probleem en oplossing	199
	3 Repliek	200
	4 Uitweiding	201
	5 Voorbeelden, heldenverhalen	205
	6 Pathos	208
	7 Conclusies	210

Uitleiding. Over het gebrek aan publieke dialoog	213
--	-----

Verantwoording en literatuur	217
------------------------------	-----

Over de auteur	223
----------------	-----

VOORWOORD

OVER HET VOEREN VAN SOCRATISCHE GESPREKKEN

HET GOEDE LEVEN

11

Socrates voerde 25 eeuwen geleden zijn beroemde filosofische gesprekken op de markt van Athene. Hij ondervroeg politici en beleidsmakers, burgers en zakenlieden, hooggeleerde professoren en nieuwsgierige jongeren. Iedereen die maar met hem in gesprek wilde gaan, legde hij de vraag voor wat goed leven inhoudt, en hoe je dat moet doen, een goed leven leiden. Jan en alleman daagde hij uit zijn beeld daarvan te expliciteren, om vervolgens minutieus na te gaan of het wel een juist beeld was en in hoeverre je het ook werkelijk in praktijk bracht. Diepgravende gesprekken leverde dat op, filosofische onderzoeken, die overigens nooit louter abstract en theoretisch waren. Want de inzet van het gesprek bleef je altijd zelf, als persoon.¹

Socrates ging ervan uit dat het vermogen een goed leven te leiden voortkomt uit een bepaald soort kennis. Geen wetenschappelijke kennis, noch de vaardigheid die een deskundige heeft in zijn specifieke vak – dat zijn allebei vormen van kennis die je kunt aanleren, waar je onderwijs in kunt krijgen en die dus van buitenaf komen. Bij het vermogen een goed leven te leiden gaat het om een heel ander soort kennis, kennis die je van nature eigen is, die op de een of andere manier al in je zit. Je moet je haar alleen te binnen brengen, je bewust worden, je herinneren. In het normale taalgebruik duiden we die kennis aan met woorden

¹ In de *Laches* zegt Nicias het zo: 'Als je in de buurt van Socrates komt en met hem in gesprek raakt, word je door hem voortdurend in zo'n richting gemanoeuvreerd dat, ook al ben je over iets heel anders begonnen, je uiteindelijk terechtkomt in een positie waarin je verantwoording moet afleggen over jezelf,

over de manier waarop je leeft en over het leven dat je tot dusver hebt geleid. Wanneer je eenmaal in die positie terecht bent gekomen zal Socrates je niet laten gaan voordat hij je op al die punten aan een grondig onderzoek heeft onderworpen.' *Laches* 187e-188a.

als verstandigheid, bezonnenheid of wijsheid. Dat is een vorm van kennis die hoogst persoonlijk is en desondanks universeel herkenbaar. En je hebt haar wel, je wéét dat zij er is, maar ze staat je vaak niet helder voor ogen. Het is een ‘oorspronkelijk duistere kennis’, zoals de filosoof Nelson haar noemt, een weten van een andere orde dat onder allerlei blinde vlekken, eigenwijsheden en halve waarheden ligt verborgen. Pas door je opvattingen over een kwestie te expliciteren en te onderzoeken, inclusief je eigen onwetendheid en verwarring daarin, kan die kennis oplichten en helder worden en afgezonderd van alle schijnweten, het zogenaamde weten dat geen echt weten is. Dat is het doel van het filosofische gesprek. Dat is waar Socrates steeds op uit was.

12

Een eerste vereiste om zulke gesprekken te kunnen voeren is vrije ruimte, ruimte om pas op de plaats te maken, uit de drukte en hectiek te stappen, uit de voortdurende stroom van dingen die je aandacht vragen. Vrije ruimte is tijd om na te denken, om te kunnen nagaan waar het ook weer om ging, om te bepalen wat de kern van een zaak is, of wat de beginselen zijn waar het uiteindelijk om begonnen is. Daarvoor moet je je tijdelijk losmaken van de druk van belangen en behoeften, van agenda’s en deadlines, afspraken en beloftes, kortom, al die verantwoordelijkheden van werk en gezin die je voortdurend in beslag nemen. Zonder vrije ruimte heb je te weinig afstand om de dingen goed op een rijtje te kunnen zetten en de maatstaf te bepalen waarmee je jezelf en het leven de maat neemt. Zonder vrije ruimte kan er geen filosofisch gesprek op gang komen.

Een tweede vereiste is dat je, eenmaal betrokken in een vrije-ruimtegesprek, ook bereid bent daadwerkelijk jezelf te onderzoeken. Dat wil zeggen, nagaan wat je echt denkt, rekenschap geven van wat je feitelijk doet, jezelf op scherp stellen. Eén manier om dat uit te lokken was Socrates’ prikkelende stelling dat ieder mens altijd doet wat hij denkt dat goed is, dat al je handelen voortkomt uit de overtuiging dat in déze situatie dít doen het beste is voor je. Iedereen weet immers dat wij in de praktijk lang niet altijd doen wat het beste is. Dat betekent dat het denken en de overtuigingen waar dat handelen op gebaseerd is, niet helemaal kloppen – of helemaal niet kloppen. Ze voldoen bij een grondige inspectie niet aan de maatstaven van bezonnenheid die we er zelf aan opleggen. Hoe komt dat? Waarom doen we niet wat we werkelijk vinden? Waarom sluiten denken en doen dikwijls niet op elkaar aan?²

² ‘Wie iets doet, doet het altijd ter wille van het goede,’ zegt Socrates in *Gorgias* 468b. Vgl. *Protagoras* 345d, *Politeia*

589c. Zie over Socrates’ opvatting over wilswakke (*akrasia*) Guthrie 1971, 139-142, Walsh 1980.

DE FILOSOOF EN DE DICHTER

Socrates' antwoord was simpel: wij kennen onszelf niet. Er is iets in ons wat wijsheid bezit, wat kan inzien wat goed is voor ons en fair ten opzichte van anderen, maar wij kennen het onvoldoende. Zelfkennis is een schone deugd, maar een schaars goed. Wie in de praktijk socratische gesprekken voert, weet hoe dat er in een gesprek uitziet: mensen doen zich graag mooier voor dan ze zijn. Zij willen de indruk wekken dat ze verstandig zijn, redelijk nadenken en weloverwogen beslissingen nemen. Ze doen alsof ze hun gedrag afstemmen op geloofwaardige maxims en aannemelijke principes, allemaal maatstaven van het hoofd. Maar in werkelijkheid wordt ons handelen sterk bepaald door maatstaven van het hart. Pas als je geraakt wordt, als rationele redenen worden aangevuld met gevoelsmatige, niet puur rationele drijfveren, kom je in beweging en doe je wat je vindt. Inderdaad, er zit een kloof tussen denken en doen. Maar alleen zolang we niet onder ogen zien hoe we echt in elkaar zitten, wat ons werkelijk drijft en bezielt. Wij scheppen voortdurend beelden van onszelf en de wereld om ons heen waarin we graag willen geloven, zelfs tegen beter weten in. Wensbeelden, droombeelden, fantasiebeelden, allerlei geruststellende gedachteconstructies. Pas als je getroffen wordt, geraakt door iets of iemand, aangesproken in een andere laag dan die van je denkrouines, kun je uit je bekende, vertrouwde beelden stappen. Het is die geraaktheid die je de ogen opent – de weg naar inzicht leidt door het hart. Dat kan op kleine schaal gebeuren, kleine verschuivingen in je denken teweegbrengen. Maar het kan ook op grotere schaal plaatsvinden, het kan je de sensatie geven dat je de schellen van de ogen vallen, alsof je nu pas ziet hoe jijzelf en de wereld echt in elkaar zitten.

Dat is het poëtisch argument. *Poiësis* is letterlijk het scheppen van voorstellingen, het maken van werkelijkheid, creëren wat er is. Het poëtisch argument is de voorstelling, de zienswijze, de opvatting die jouw werkelijkheid maakt tot wat zij is. Het is het denken dat waarlijk ten grondslag ligt aan je doen. Het laat zien wie jij bent en wat de wereld voor jou is. Je hebt de sensitiviteit en de verbeeldingskracht van de dichter nodig om dat argument te vinden, om door de bescherm laag van denkgewoonten te breken en te zien wat werkelijk het geval is. Want het is een argument van een heel andere orde dan het gewone, alledaagse, berekenende denken. Het reikt dieper, het gaat over wat je raakt, wat je aan het hart gaat, zozeer dat het bepalend is voor je ervaring en je perceptie van de wereld.

Daarom kunnen onderzoeksgesprekken zoals Socrates die voerde, nooit alleen maar cognitief zijn, een vrijblijvend schaken met argumenten. Zij zullen

zich ook moeten richten op het zoeken en analyseren van het poëtisch argument, het punt van de geraaktheid, daar waar de ‘hitte’ zit. Dat is weliswaar vaak een ‘plek der moeite’.³ En het vergt wat van je om het daar, op die plek, uit te houden en toch in gesprek te blijven. Maar zonder deze indringende vorm van zelfonderzoek, zonder werkelijk in overeenstemming met jezelf te denken zoals Kant het noemde, zal er altijd een kloof tussen denken en doen blijven bestaan.

Een derde vereiste voor het voeren van een filosofisch gesprek is dat je bereid bent ‘de optiek van het poëtisch argument’ te onderzoeken: is die persoonlijke geraaktheid nu een vorm van bezieling of van bedwelming? Is zij waarachtig en inspirerend en bevrijdend? Of is zij bedrieglijk, vervreemdend, op een subtiële manier ondermijnend of misleidend? Brengt dat wat je raakt je dichterbij de werkelijkheid en bij jezelf? Of voedt het een droom, een fictie, een perspectief van illusies? Dat zijn lastige vragen die je vaak liever niet gesteld wilt hebben. Want geraaktheid betovert je, zij brengt je in de ban, ze kan je je gezond verstand doen verliezen. Je wordt er zelf een dichter van. Dichters halen de honing van hun poëzie uit de tuinen van de Muzen, zegt Socrates, en net als de bijen drijven zij op vleugels:

‘Een dichter is een licht, heilig en gevleugeld wezen, hij is pas in staat aan het dichten te gaan wanneer de god in hem is gevaren en hij buiten zinnen is en zijn nuchter verstand niet langer in hem.’⁴

Dichters zijn tovenaars, zij bekoren en bezweren. Ze overtuigen niet met goede redenen, maar slepen je mee met fascinerende beelden en verleiden je met suggestieve bewoordingen. Dat is even bekoorlijk als riskant: je gaat er makkelijk in geloven, zeker als je er zelf de schepper van bent. Geraaktheid verleidt, zij werkt aanstekelijk. Maar het punt is, je kunt er ook niet om heen. De filosoof kan zijn doel – onderzoek van het goede leven – niet bereiken zonder de hulp van poëtische argumenten. De dichter maakt aspecten van het leven zichtbaar die essentieel zijn voor een goed leven, die er letterlijk het hart van vormen. Het is de dichter die het verhaal schept dat samenhang en betekenis geeft, dat zin en orde creëert, dat richting biedt en hoop en geloof. Het is de dichter die woorden vindt voor het onuitsprekelijke, het eigenlijke, dat ontsnapt aan de gewone taal en het

3 Vgl. Wierdsma 1999, p. 130.

4 *Io* 534a.

gewone verstand. De filosoof kan daar noch de waarheid noch de onwaarheid van bewijzen of beredeneren.⁵

Het poëtisch argument is dus onontkoombaar. Zonder de bindende kracht van een verhaal en de articulatie van wat wezenlijk is, kan er geen samenhang bestaan, noch in een organisatie of samenleving, noch in een individueel persoon. Zonder gemeenschappelijk kader, zonder inspirerend verband ontstaat er in een groep makkelijk wantrouwen, een sfeer waarin iedereen elkaar angstvallig in de gaten houdt om niemand méér te laten krijgen dan waar hij recht op heeft. In het klein, in de persoon, is dat net zo. De verschillende drijfveren binnen één persoon – ambitie, begeerte, verstand – raken maar al te makkelijk in conflict. Het is de kunst ze op elkaar af te stemmen en in balans te brengen. Daar heb je een goed verhaal voor nodig, een waarachtig en inspirerend idee, over wie je bent, hoe je in elkaar zit, wat je te doen hebt, waar je naar toe gaat.

15

Dat verhaal is nooit op een puur argumentatieve manier te vinden, noch te staven. Dialectiek is ontoereikend. Je hebt er iets voor nodig van een heel andere orde, iets wat het veld afbakt waarbinnen je redeneert, wat de axioma's van je denken uitzet. Iets wat je bezielt, wat je zin geeft. Dat vind je alleen via de verbeeldingskracht, poëzie en poëtica. Daarmee schep je wat er is, je máákt werkelijkheid. De kracht van een goed verhaal is dat het aanspreekt, dat het je raakt. Maar tegelijkertijd is de zwakte ervan dat het rationeel onbewijsbaar is. Je kunt de waarheid ervan niet aantonen of beargumenteren. Je kunt alleen innerlijk overtuigd raken.

Daar zit van oorsprong de spanning tussen dichters en filosofen. Filosofen hebben zich van oudsher opgeworpen als onttoveraars, degenen die je losmaken uit je onbewuste bedwelming, en die juist daardoor een heel ander soort poëzie mogelijk maken, de poëzie van hoe het werkelijk is. Die poëzie, die inspiratie is een onontbeerlijke voorwaarde voor het goede leven. Maar dan moet je wel onderscheid kunnen maken tussen bezieling en bedwelming, echt en onecht, werkelijkheid en illusie. Niet omdat het één goed zou zijn en het ander fout, maar simpelweg omdat je niet alleen maar bedwelmd wilt zijn.

⁵ Dit argument is ontleend aan Elias 1984, H.3, 75-82.
Zie ook Gadamer 1934 (1980).

OPZET VAN HET BOEK

In dit boek probeer ik een socratische praktijk zichtbaar te maken. Het is de praktijk van hedendaagse filosofen die, in navolging van Socrates, gesprekken voeren op de markt. Die mensen ondervragen over hun opvattingen van het goede leven. Die hen ertoe brengen rekenschap te geven van hun denken en verantwoording af te leggen van hun doen. En die het spanningsveld tussen die twee opzoeken, tussen denken en doen, daar waar analyse en synthese moeten samenkomen, argumentatie en verbeeldingskracht, filosofie en poëzie. Ik beschrijf dat spanningsveld aan de hand van gesprekken uit de praktijk die ik voorzie van kanttekeningen en reflecties. Alle verhalen in dit boek zijn gebaseerd op werkelijk gevoerde gesprekken. Maar vaak heb ik dingen weggelaten, of iets een speciale nadruk gegeven, of ook elementen uit verschillende gesprekken aan elkaar gekoppeld. Indachtig het woord van Aristoteles dat de geschiedschrijver, de verslaglegger, alleen maar beschrijft wat er gebeurd is, de dichter daarentegen, die de vrijheid neemt de feiten te herschikken, wat de essentie is, het algemene in het particuliere. ‘Daarom is poëzie ook filosofischer en serieuzer en belangrijker dan geschiedschrijving,’ zegt hij in zijn *Poëtica*.⁶

16

Dit boek bouwt voort op eerdere boeken: *Vrije ruimte: Filosoferen in organisaties*, dat ik samen met mijn collega’s Erik Boers en Pieter Mostert schreef; *Socrates op de markt: Filosofie in bedrijf*; *Leonard Nelson: De socratische methode*, en *Geluk en wijsheid voor beginners*. Dit boek gaat een stap verder in analyse en toepassing van de socratische methode. Ik heb elk van de vijf delen een aparte inleiding gegeven, daarom vat ik hier alleen de hoofdlijn samen. Het eerste deel, ‘Het poëtisch argument’, laat aan de hand van een aantal ‘gesprekken op de markt’ zien wat het poëtisch argument inhoudt en hoe het zich verhoudt tot het cognitieve onderzoek van een groep. Het tweede deel, ‘Veranderen van taal’, bevat twee langere beschrijvingen van socratische gesprekken. De precieze weergave van het verloop van het gesprek en enkele theoretische reflecties erop maken de ontwikkeling van het poëtisch argument en het zoeken naar een juiste optiek, een juiste taal, beter zichtbaar. In het derde deel, ‘Kleine dialectiek van geraaktheid’, laat ik iets zien van mijn eigen zoektocht naar een bevredigende manier van spreken en de wisseling in perspectieven die dat met zich meebracht. In het vierde deel, ‘Genres van verbeelding’, bespreek ik de structuur van het poëtisch argument telkens vanuit twee of meer verschillende

optieken. Daaruit blijkt hoe bepalend het poëtische deel van een optiek is voor het argumentatieve deel ervan. Het vijfde deel ten slotte, ‘De structuur van verleiding’, is een pastiche. Wat gebeurt er in een gesprek als ieder de bezieling van de anderen alleen als bedwelming beschouwt en er geen gemeenschappelijk poëtisch argument te vinden is? Tot slot heb ik enkele kanttekeningen over het heersende tekort aan publieke dialoog opgenomen.

Veel vrienden en collega’s hebben commentaar gegeven op de tekst van dit boek. Ik hoop dat ze de waardering die ik heb voor hun kanttekeningen kunnen aflezen aan wat er staat. En wat er niet staat.

Jos Kessels
Zomer 2005

Betovering

Mooi is de menselijke rede, en onoverwinnelijk.
Tralies noch prikkeldraad, het vermalen van boeken
noch een banvonniss kunnen er iets tegen doen.
Hij stelt de universele ideeën vast in de taal
en leidt onze hand – met een hoofdletter schrijven we
Waarheid, Rechtvaardigheid, met een kleine: leugen, onrecht.
Als vijand van de vertwijfeling en vriend van de hoop
verheft hij dat wat zou moeten zijn boven dat wat is.
Hij kent Jood noch Griek, slaaf noch meester,
en laat de gezamenlijke wereldhuishouding aan ons over.
Uit het verachtelijk kabaal van gemartelde woorden
redt hij de strenge en heldere zinnen.
Hij zegt ons dat alles steeds nieuw onder de zon is,
opent de gestolde hand van alles wat voorbij is.
Mooi en heel jong is Filo-Sofija,
als de poëzie, met haar verbonden in dienst van het Goede.
De natuur heeft net gisteren hun geboorte gevierd.
Het nieuws werd de bergen door eenhoorn en echo gebracht.
Hun vriendschap wordt beroemd, hun tijd kent geen grenzen.
Hun vijanden hebben zichzelf aan het verderf prijsgegeven.

Czesław Miłosz